

Pokotil'ska N. V.

Podil'skiy State Agrarian-Technical University

SCIENTIFICALLY FINANCIAL PROVIDING AND ACTIVATION OF INNOVATIVE ACTIVITY IN UKRAINE

Summary

It's investigated the condition and problems of innovative development of modern industries of national economy and enterprises of Ukraine, their scientific and financial providing. The basic tasks of the system of financing of innovative activity and factors of influence, which restrain innovative processes in the economy of country, are reflected. Certainly factors of activation, development and permanent economy growing of innovative activity of our state are defined.

Keywords: innovative activity, innovative development, innovative processes, sourcing, activation.

УДК 330.341.42

Потравка Л. О.

Херсонський державний аграрний університет

ОЦІНКА СИНЕРГЕТИЧНОГО ЕФЕКТУ СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

Досліджено теоретичні та методичні засади оцінки синергетичного ефекту структурних трансформацій агропродовольчого сектора України. Визначено ефективну методику розрахунку обсягу синергетичного ефекту. Доведено ефективність нової синергетичної парадигми у галузі економічної науки.

Ключові слова: синергетичний ефект, структурна трансформація, інтеграція, ефективність системи.

Постановка проблеми. Метою дослідження є визначення ефективної методики розрахунку синергетичного ефекту структурних трансформацій, що доводить необхідність нової синергетичної парадигми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі досліджень були використані наукові здобутки засновників теорії синергії: Е. Лоренца, Фейнмана, Г. Хакена, І. Пригожина, В.-Б. Занга, Р. Євстегнеева та Л. Євстегнеевої, С. Капиці, С. Курдюмова. При написанні статті були використані результати досліджень вітчизняних авторів: М. Яновського, Ю. Макогона, О. Рябчина, а також російських дослідників: Л. Стеблякової, О. Галеевої, О. Груніної, А. Кофанова, Г. Ушачева, М. Борхунова, Л. Мусаєва.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Визначено, що невирішеною частиною загальної проблеми дослідження структурних трансформацій є обґрунтування методики розрахунку обсягу синергетичного ефекту, що виникає у процесі інтеграційних процесів як складової трансформації в цілому.

Метою статті є обґрунтування необхідності використання представленої методики розрахунку синергетичного ефекту структурних трансформацій.

Виклад основного матеріалу. У результаті дослідження визначено, що економічна синергетика базується на принципах та фундаментальних теоріях еволюції, діалектики, систем, самоорганізації та кібернетики. Синергетичний ефект являє собою універсальну категорію, що містить філософський, науковий, математичний та економічний аспекти, виступаючи у якості перевищення рівня корисного результату дії факторів. Синергетичний економічний ефект може бути утворений шляхом ефективної комбінації факторів праці, основних фондів, природних ресурсів, фінансів, менеджменту на усіх стадіях: підготовки виробництва, самого виробництва, реалізації [1].

На думку О.І. Галеевої, синергетичний ефект у соціально-економічній системі є результатом кооперативної взаємодії її підсистем та елементів, що змінюють якість системи і траєкторію розвитку у процесі самоорганізації під впливом різних флуктуацій, обумовлених факторами внутрішнього та зовнішнього середовища [2]. Виникнення такого ефекту в таких системах забезпечується системним синтезом технічних, технологічних, організаційних, економічних, соціальних, екологічних та управлінських факторів з урахуванням їх постійної зміни у часі та просторі.

Синергетичний ефект має містити натуральні тобто науково-технічні та техніко-технологічні аспекти. Вимірювання може здійснюватися у натуральній, фінансовій, соціальній, екологічній та художньо-естетичній формах. Але реальний синергетичний ефект можна вимірювати за допомогою цін за виключенням потужних коливань кон'юнктурного порядку та монополістичного завищення чи заниження [3]. Важливе значення має поділ синергетичного ефекту на фінансовий, що розраховується за допомогою методів фінансового менеджменту, та реальний синергетичний економічний ефект, який утворюється окрім науково-технічних розробок, організації та управління, з використанням відповідних фінансових важелів та механізмів.

Синергетичний ефект можна представити у вигляді комбінації факторів різних сфер економіки, що формують узагальнену структуру універсального типу, охоплюючи значну кількість одиничних факторів. Насамперед, слід відмітити фактор невідтворних природних ресурсів, що у зв'язку з переорієнтацією економічної діяльності суспільства потребують заміни на відтворювальні або на невичерпні. Важливим фактором синергетичного ефекту є геополітичний аспект, що є важливим для організації міжнародної торгівлі. Зокрема, розрахунки обсягу ефекту можна

пов'язати зі скороченням транспортних витрат на перевезення (обумовлюється географічним розташуванням), зі можливістю отримання транспортної ренти на основі міжнародного транзиту вантажів [1; 2].

Значення інформаційного фактору зростає у зв'язку з трансформацією індустріального суспільства у інформаційну форму. У даному випадку є дві сторони цього фактору: інформація та накопичення знань. Інформація має поточний характер та короткий термін необхідності та схильність до зміни на фоні втрати значущості. Знання є основою науково-технічного прогресу, що розповсюджуються висококваліфікованими кадрами, що концентруються у науково-освітньому комплексі. За таких умов відбувається пересічення двох типів факторів: трудового потенціалу та накопичення знань.

Трудовий потенціал та праця, слід сприймати як процес споживання, що схильний до підвищення якісного рівня шляхом навчання та самонавчання, а також до кількісного зростання. Матеріально-технічні ресурси, як фактор синергетичного ефекту, поділяється на основні та оборотні фонди з втіленням розробок науково-технічного прогресу. У зв'язку з трансформаціями та подальшим переходом до інформаційного суспільства шляхом переходу на інформаційно-якісний рівень техніки, матеріалів, відбувається взаємодія фактору праці з фактором знань, інформації та науки.

Для визначення синергетичного ефекту структурних трансформацій необхідно створення алгоритму комбінації факторів процесу відтворення. За основу можна використати розробки О. Груніної [3]. Але здійснена розробка має бути вдосконалена елементами непередбачуваності поведінки економічної системи, що можуть значно вплинути на результат.

$$АЦУФВ = \frac{ОмахЕ}{ОмінВ} * ООВ - РНПС ,$$

де АЦУФВ – алгоритм досягнення цілі комбінування факторів відтворення;

ОмахЕ – оптимальний максимум ефекту у вигляді суспільно-корисних благ;

ОмінВ – оптимальний мінімум витрат факторів відтворення з метою досягнення відносного максимуму корисного ефекту;

ООВ – оптимальний обсяг виробництва;

РНПС – ризик непередбачуваності поведінки економічної системи, що виникає в результаті процесу структурних трансформацій.

Активізація факторів та встановлення зв'язків між ними здійснюються завдяки взаємозв'язку двох видів капіталів – організаційно-управлінського та грошового. Грошовий капітал утворюється шляхом структурування грошей спрямованих у реальну економіку у фонди грошових засобів цільового призначення, що в ході акумуляції та витрачання з цільових фондів перетворюються у фінанси. Джерелами формування фінансів виступають держава, підприємства та організації, населення. Вкладені у реальну економіку грошові мають чотири основні форми: гроші власників у вигляді прямого вкладу; бюджетне фінансування; запозичення (банківське або шляхом емісії облігацій; придбання емітованих акцій).

Організаційно-управлінський капітал являє собою взаємодію п'яти елементів: організаційно-управлінські структури, кадрове управління, управлінська інформація, керованість об'єктів, що

здійснюється принципом прямого та зворотного зв'язків. Важливо визначити, що організаційно-управлінський капітал перебуває у постійній взаємодії з грошовим, що забезпечує активізацію, комбінування, взаємодію факторів відтворення, результатом якої є виникнення суспільно-корисних благ, що можна вважати синергетичним ефектом.

Дослідження А. Кофанова доводять можливість досягнення синергетичного ефекту у регіональній економіці диверсифікованого типу, побудованого на збалансованості відтворювальних циклів, розвитку факторів конкурентоздатності та інвестиційної привабливості, консолідації інтересів та оптимальному поєднанні регулюючих механізмів. Окрім цього, має місце можливість досягнення ефекту на основі активізації інтеграційних та кооперативних зв'язків об'єктів системи з урахуванням збалансованості відтворювальних процесів [4].

У сфері аграрної економіки розрахунки обсягу синергетичного ефекту необхідно здійснювати у напрямі ототожнення його з результатом взаємодії цінової, бюджетної, кредитно-фінансової, податкової, страхової, тарифних та інших механізмів регулювання відтворення. Так вважають І.Г. Ушачев та М. Борхунов та визначають синергетичний ефект результатом оптимального поєднання щодо самостійних підсистем економіки, які у ході взаємодії забезпечують результативність виробничого процесу підприємств аграрної сфери. Таким чином, позитивний синергетичний ефект може бути отримано шляхом забезпечення раціонального поєднання державного регулювання аграрного сектора економіки та саморегулювання сільськогосподарських підприємств [5].

Важливе значення мають результати дослідження Л.А. Мусаєва, що визначає синергетичний ефект у економічних системах у ході перебігу інтеграційних процесів. Синергетичний ефект можна отримати на нанорівні, макрорівні, мезорівні та макрорівні [6]. Синергетичний ефект у агропродовольчому секторі залежить від взаємодії сектору виробництва, переробки та інфраструктури аграрного ринку. Необхідно визначити взаємодію цих складових та розрахувати обсяг синергетичного ефекту шляхом зведення у ступінь кожного з трьох визначених складових:

$$E = f(VPI) = (V + P + I)^3 ,$$

Е – синергетичний ефект;

В – виробництво сільськогосподарської продукції;

П – переробка сільськогосподарської продукції;

І – інфраструктура аграрного ринку.

Основою є той факт, що В=1, П=1, І=1, тоді синергетичний ефект складає:

$$E = (1 + 1 + 1)^3 = 3^3 = 27.$$

В економічній системі, що представляється синергетичною, виконується умова $1+1>2$, тобто мінімальний синергетичний ефект має бути більше двох:

$$2 < (V + P + I)^3 \leq 27; (V + P + I)^3 > 2,$$

$$(V + P + I) > \sqrt[3]{2} \approx 1,599,$$

$$(V + P + I) = 1,26.$$

Якщо визначити В=П=І, то мінімальне значення: В=П=І=0,42. Синергетичний ефект від вза-

емодії виробництва, переробки та інфраструктури має забезпечити прискорений розвиток економічної системи в цілому і виконає роль основного засобу виходу з кризи. Важливе значення має розрахунок синергетичного ефекту у кожному секторі економічної системи. Агропродовольчий сектор у даному випадку варто сприймати як частину економічної системи та визначити обсяги синергетичного ефекту від спільної взаємодії підприємств різних галузей.

$$E = \sum_{i=1}^n (E_1 + E_2 + \dots + E_n).$$

$E_{1,2,3}$ – синергетичний ефект i -х галузей;
 n – кількість i -х галузей.

Для визначення синергетичного ефекту галузі необхідно використовувати методику розрахунку синергетичного ефекту підприємств однієї галузі:

$$E_{\text{пр}} = \sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^n (E_i + E_j + \dots + E_n).$$

E_i – синергетичний ефект j -го підприємства галузі;

m – кількість j -х підприємств.

Можливість отримання синергетичного ефекту в агропродовольчому секторі передбачає розгляд економічної системи в цілому як системи синергетичного типу, а виробництво сільськогосподарської продукції – як складову, що функціонує на принципах взаємодії бізнес-суб'єктів за кластерно-мережевою ознакою. Основним джерелом синергії варто вважати резонансні ефекти, що сприяють багаторазовому зростанню прибутку та підвищенню рівня конкурентоспроможності мережних партнерів [5].

Синергетичний ефект галузі варто вважати результатом функціонування мережі зв'язків виробничого, економічного, фінансового, інформаційного, адміністративного та творчого характеру між підприємствами виробничої сфери, що забезпечується інфраструктурними елементами. Саме суб'єкти інфраструктури забезпечують вхід підприємств до мережі та забезпечують контакти. Синергетичний ефект такої мережі слід розраховувати як суму синергетичних ефектів усіх підприємств різних галузей та інфраструктури, що кооперуються з метою підвищення ефективності виробничої діяльності.

$$E_m = \sum_{l=1}^g E_l = \sum_{l=1}^g \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n (E_i + E_j + \dots + E_n).$$

Список літератури:

1. Евстегнеева Л.П., Евстегнеев Р.Н. Экономическая интеграция как синергетический феномен. Раздел: Интеграция как проблема региональных валют // Мир перемен. № 4 [Evstigneeva L., Evstigneev R. Economic Integration as a Synergetic Phenomenon // Mir Peremen].
2. Галева Е.И. Оценка эффективности деятельности хозяйствующих субъектов с помощью синергетической модели // Е.И. Галева // Вестник Чувашского университета. – 2008. – № 3. – С. 311-319.
3. Грунина О.А. Формирование финансового стратегического эффекта в экономике России : автореф. дис. ... докт. экон. наук. – М., 2011. – 40 с.
4. Кофанов А.А. Диверсификация региональной экономики как доминирующая стратегия структурного развития в условиях глобализации экономических отношений : автореф. дис. ... докт. экон. наук. – Саратов, 2011. – 46 с.
5. Воспроизводство в аграрной экономике: вопросы теории, государственного регулирования и эффективности производства / Под научн. ред. академика РАСХН И.Г. Ушачева и Н.И. Борхунова. – Тула : Гриф и К, 2009. – 324 с.
6. Мусаев Л.А. Оценка синергетического эффекта экономических систем / Л.А. Мусаев. ЮРГТУ(НПИ) // Вестник ЮРГТУ(НПИ). – 2011. – № 3. – Новочеркасск. – С. 132-136.

Формування агропродовольчого сектора за кластерно-мережевим принципом надасть можливість отримання значного обсягу економічного ефекту за рахунок комбінації та кооперації підприємств, що буде виражатися вартістю збережених у результаті раціонального використання природних та трудових ресурсів, транспортних сполучень, вартості комунікацій, будови допоміжних та обслуговуючих виробництв [5; 6].

Дослідженнями встановлено, що виникнення синергетичного ефекту на макrorівні відбувається за умов взаємодії підприємств, інфраструктурних елементів та держави, яка здійснює стабілізуючу дію на функціонування та розвиток усїєї соціально-економічної системи. В умовах реалізації інтеграційної політики щодо розвитку агропродовольчого сектора варто застосовувати таку формулу розрахунку:

$$E_{\text{ек.с}} = \sum_{h=1}^r E_{\text{ек.с інтегр.ек.підсистем}} + \sum_{j=1}^m E_{\text{ек.с неінтегр.ек.підсистем}},$$

$E_{\text{ек.с інтегр.галузей}}$ – синергетичний ефект інтегрованих економічних підсистем;

$E_{\text{ек.с неінтегр.галузей}}$ – синергетичний ефект неінтегрованих економічних підсистем.

На сучасному етапі розвитку агропродовольчого сектора необхідно враховувати відсутність достатнього рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світових ринках сільськогосподарської продукції. Насиченість світових ринків високоякісною продукцією харчової промисловості виступає основною перешкодою для виходу підприємств переробної промисловості України у світовий економічний простір. Важливого значення набуває визначення синергетичного ефекту як ключового обумовлюючого фактору спрямування стратегії підприємств зокрема та національного господарства в цілому.

Висновки та пропозиції. У сучасних умовах невизначеності та хаотичності розвитку економічних систем актуальності набувають нові напрями досліджень економічних явищ. Зокрема, синергетика є новою науковою парадигмою, побудованою на розробці конкретного соціально-економічного механізму та необхідної інфраструктури з орієнтиром на особистість, оскільки проблема не може бути вирішена на рівні «держава–ринок». У цьому контексті першочерговим завданням науковців є доведення нової парадигми до рівня підприємств агропродовольчого сектора, що полягає у можливості отримання синергетичного ефекту підприємства у ході процесу трансформації та інтеграції економічної системи країни.

Потравка Л. А.

Херсонський державний аграрний університет

ОЦЕНКА СИНЕРГЕТИЧЕСКОГО ЭФФЕКТА СТРУКТУРНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО СЕКТОРА УКРАИНЫ

Резюме

Исследованы теоретические и методические основы оценки синергетического эффекта структурных преобразований агропродовольственного сектора Украины. Определена эффективная методика расчета синергетического эффекта. Доказана эффективность новой синергетической парадигмы в области экономической науки.

Ключевые слова: синергетический эффект, структурная трансформация, интеграция, эффективность системы.

Potravka L. O.

Kherson State Agricultural University

SYNERGY STRUCTURAL TRANSFORMATIONS AGRICULTURAL SECTOR UKRAINE

Summary

It's researched the theoretical and methodological foundations of structural transformations estimating in agricultural sector of Ukraine. There is defined effective method of calculation of synergy. The efficiency of the new synergetic paradigm in the field of economics is proved.

Keywords: synergetic effect structural transformation, integration, system efficiency.

УДК 330.322

Ржепішевська В. В.

Дяченко А. Г.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ

Досліджено місце України у світовому рейтингу країн за станом їх розвитку. Проаналізовано динаміку руху інвестиційних потоків з та в Україну. Визначено країни-інвестори і країни – отримувачі інвестицій, а також ступінь їхньої участі в даному процесі.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, сальдо інвестиційної діяльності.

Постановка проблеми. В усі часи інвестиційний клімат був одним із головних факторів загальноекономічної ситуації в країні. Ефективна інвестиційна діяльність слугувала важливим важелем підйому економіки країни. Нині, враховуючи складну економічну та політичну ситуацію в Україні, складно говорити про її інвестиційну привабливість та про достатнє інвестиційне забезпечення розвитку бізнесу, поліпшення бізнес-середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики залучення іноземних інвестицій, різних аспектів інвестиційної привабливості України постійно знаходить відображення у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених, серед яких: В. Антонов, В. Девідсон, М. Діба, В. Кравців, В. Литвинова, Т. Майорова, М. Мельник, С. Онишко, Ф. Фабозци, В. Швець та ін. [1-6]. Однак, враховуючи постійні зміни у макросередовищі та певні дії уряду щодо співпраці із країнами Європи та світу, виникає потреба у моніторингу інвестиційного середовища та визначенні перспектив поліпшення інвестиційної привабливості України.

Метою статті є дослідження факторів, що визначають привабливість ведення бізнесу в Україні для іноземних інвесторів, проведення аналізу інвестиційних потоків України.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку економіки України виникла об'єктивна необхідність активізації інвестиційної діяльності. Для залучення інвестицій у вітчизняні компанії вони мають бути інвестиційно привабливими та мати достатньо високий інвестиційний потенціал. Проте нині в Україні склалася ситуація, за якої для задоволення потреб в інвестуванні недостатньо внутрішніх ресурсів, тому інвестиційна політика держави має бути спрямована на створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій. Розглянемо Україну з погляду інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів та проведемо аналіз руху інвестиційних ресурсів за останні роки.

Журнал «Форбс» визначив рейтинг (місце) України серед 146 країн світу за такими економічними показниками:

- свобода торгівлі – 40 місце;
- свобода доступу до ресурсів – 47 місце;
- захист власності – 105 місце;
- інновації – 80 місце;
- технології – 84 місце;
- захист інвестицій – 97 місце;
- корупція – 129 місце;
- свобода інформації – 82 місце;
- податкове навантаження – 86 місце;
- темпи розвитку ринку – 88 місце [7].